

Руслана Алексій*

Kyiv, Ukraine

Теоретичні та практичні проблеми визнання недійсним правочину, вчиненого дієздатною особою, яка в момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними

Теоретичні та практичні проблеми визнання недійсним правочину, вчиненого дієздатною особою, яка в момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними

Анотація: Стаття присвячена дослідженню теоретичних та практичних проблем правочину, вчиненого дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Зроблено висновок про актуальність та практичну доцільність вивчення цього питання через досить значну поширеність правочинів, що не відповідають внутрішній волі особи із зазначеної підстави. Констатовано наявність певних колізій між загальною та спеціальними нормами, які регулюють правову природу цих правочинів. Поряд з цим, у дослідженні порушено проблему визначення категорій осіб, які мають право звернутися з позовом про визнання недійсним правочину, передбаченого статтею 225 Цивільного кодексу України.

Акцентовано увагу на тому, що для кваліфікації цього правочину важливою ознакою є наявність такого тимчасового стану особи, який повністю унеможли-

лює усвідомлення нею об'єктивної дійсності та значення своїх дій. Також у цьому науковому дослідженні наведено й інші особливості аналізованого правочину.

Поряд з цим, констатовано складність доведення перебування особи в тимчасовому стані, коли вона повністю не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними.

У цьому науковому дослідженні охарактеризовано також і предмет доведення в справах про визнання недійсним правочину, вчиненого дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Сформульовано власний перелік обставин, які підлягають доведенню в цих справах.

Окремо здійснено аналіз судової практики щодо визнання недійсними правочинів, вчинених дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними.

Ключові слова: правочин, недійсність правочину, порок волі, дієздатність, абсолютна неможливість усвідомити значення своїх дій.

* Руслана Алексій [Ruslana Aleksii] – кандидат юридичних наук, Південно-Західне міжрегіональне управління Міністерства юстиції [South-Western Interregional Department of the Ministry of Justice]; ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7362-7571>; e-mail: ruslanka.popovych@gmail.com.

Theoretical and Practical Problems of Invalidation of Transaction, Made by a Physical Person with the Legal Capacity to Act, who Did not Realize the Significance of His/Her Actions and (or) Could not Control Them at the Time of Making a Transaction

Abstract: The article is devoted to the research of the theoretical and practical problems of a transaction made by a physical person with the legal capacity to act, who did not realize the significance of his/her actions and (or) could not control them at the time of making a transaction. The conclusion about topicality and practical necessity to researching this issue due to the significant prevalence of transactions that do not correspond to the internal will of the person on this basis is made. The existence of certain collisions between the general and special norms that regulate the legal nature of these transactions has been stated. At the same time, the problem of determining the categories of persons who have the right to apply to a court with a claim on the invalidation of the transaction provided for in Article 225 of the Civil Code of Ukraine is raised in the research.

Emphasis is placed on the fact that the qualification of such a transaction is an important feature of the presence

of such a temporary state of the person, which makes it completely impossible to realize the objective reality and significance of their actions. Also in this scientific research other features of the considered transaction are given.

At the same time, it is stated that it is difficult to prove the fact of being a person in a temporary state when he/she doesn't realize completely the significance of their actions and (or) could not control them.

This scientific research also characterizes the subject of proving in cases of invalidation of a transaction made by a physical person with the legal capacity to act, who did not realize the significance of his/her actions and (or) could not control them at the time of making a transaction. The proper list of circumstances which are subjecting to proof in these cases is formulated.

The analysis of judicial practice in cases is done separately on of invalidation of transactions made by a physical person with the legal capacity to act, who did not realize the significance of his/her actions and (or) could not control them at the time of making a transaction.

Keywords: transaction, invalidity of transaction, vice of the will, legal capacity to act, absolute inability to realize the meaning their actions.

1. Вступ

Відповідність внутрішньої волі зовнішньому волевиявленню є однією з ознак дійсності правочину. Для здійснення правочину це дуже важливо, оскільки така відповідність забезпечує ефективну реалізацію прав суб'єктів правовідносин та досягнення тих наслідків, настання яких вони прагнуть. На формування волі суб'єкта впливають численні фактори. Наприклад, часто трапляються випадки, коли правильному формуванню волі перешкоджає наявність певного тимчасового стану, який унеможливорює коректне усвідомлення своїх дій. Такі правочини в науці цивільного права прийнято називати правочинами, вчиненими дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Поряд з цим, ситуацію здійснення правочину з вадами волі, у тому числі й правочину, вчиненого дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, важко довести, оскільки

вольові процеси кожної особи невидимі для людського ока. Тому дослідження цього виду правочинів з вадами волі є актуальним, необхідним та доцільним.

Питання правової природи правочину, вчиненого дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, досліджує значна кількість науковців. Серед них можна виокремити Д.В. Бардаченка Т.В. Водоп'ян, І.В. Дзюбу, О.І. Длугош, Я.М. Романюка, К.В. Скиданова тощо.

Метою статті є з'ясування сутності правочину, вчиненого дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, а також визначення теоретичних і практичних проблем визнання його недійсним.

2. Аналіз правового забезпечення правочину, вчиненого дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними

Основні аспекти правочину, вчиненого дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, передбачено ст. 225 Цивільного кодексу України (далі – ЦК), де зазначено, що правочин, який дієздатна фізична особа вчинила в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, може бути визнаний судом недійсним за позовом цієї особи, а в разі її смерті – за позовом інших осіб, чий цивільні права або інтереси порушено (The Civil Code of Ukraine, 2003).

Як видно зі статті 225 ЦК, ця норма є досить нечіткою, розмитою і не передбачає багатьох суттєвих аспектів цього виду правочину. Це створює значні перешкоди для з'ясування особливостей цього феномену, а також є підґрунтям для дискусій між науковцями. Загальні аспекти недійсності правочину передбачено також і ст. 215 ЦК. Ці дві норми співвідносяться як спеціальна та загальна відповідно. Проте щодо суб'єкта звернення до суду з позовом про визнання такого правочину недійсним існує колізія. Маємо на увазі те, що загальна норма (ст. 215 ЦК) передбачає можливість звернення до суду із заявою про визнання правочину недійсним однією із сторін або іншою зацікавленою особою, чий права порушено; натомість, спеціальна норма вказує, що суб'єктом звернення є лише особа, яка в момент вчинення правочину не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. І тільки в разі її смерті – інші особи, права чи інтереси яких порушено таким правочином. Виходить, що законодавець не передбачив ситуації, коли такий правочин порушує права третіх осіб за життя тієї особи, яка перебувала в стані тимчасової нездатності усвідомлювати значення своїх дій (Aleksii, 2019, p. 60). Це підтверджується й матеріалами судової практики. Наприклад, варто взяти до уваги рішення Дніпровського районного суду м. Києва від 06.06.2019 року, в якому зазначено таке: «За загальним правилом звернутися з по-

зовом про визнання правочину недійсним може тільки сама особа, яка перебувала в означеному у статті 225 ЦК України стані. Звернення інших осіб із зазначеним позовом допускається тільки в разі смерті особи, яка в момент вчинення правочину не усвідомлювала значення своїх дій та не могла керувати ними – осіб, чий права чи інтереси порушено; у разі наступного визнання фізичної особи, яка вчинила правочин, недієздатною – призначеного цій особі опікуна. До інших осіб належать, зокрема, спадкоємці сторони правочину, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними» (Dniprovskiy raionnyi sud m. Kyieva, 2019).

З огляду на вищенаведене та відсутність визначення як суб'єктів звернення до суду інших осіб, крім особи, яка в момент вчинення правочину не усвідомлювала значення своїх дій та не могла керувати ними, на нашу думку, належним позивачем у цих справах доцільно визначити особу, яка вчинила дефектний правочин, та інших осіб, чий цивільні права або інтереси порушено, тобто зацікавлених осіб. Адже зацікавлена особа – це особа, чий права й інтереси порушено внаслідок вчинення недійсного правочину, і вона має право на звернення до суду за відновленням свого порушеного права та інтересу майнового чи немайнового характеру (Aleksii, 2019, p. 60).

3. Характеристика правової природи правочину, передбаченого статтею 225 Цивільного кодексу України

Досліджуючи правочини, вчинені дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, О.І. Длугош зазначає, що під час вчинення цього правочину воля особи або взагалі відсутня, або настільки спотворена, що зовсім не відповідає тій волі, яка була б в особи, якщо б вона перебувала в нормальному психічному стані (Dluhosh, 2014, p. 141). Отже, для визнання цього правочину недійсним важливою є наявність двох умов: 1) фізична особа є дієздатною; 2) у момент вчинення правочину ця фізична особа перебувала в такому стані, в якому вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Йдеться

про тимчасовий стан, за якого людина внаслідок функціональних розладів психіки, порушення фізіологічних процесів в організмі або інших хворобливих станів не може розуміти значення своїх дій або керувати ними (Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: komentar, 2003, с. 199).

У контексті досліджуваної групи правочинів К.В. Скиданов вважає, що в правочинах, вчинених дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, наявна «фактична недієздатність особи без судового рішення, яким би особа визнавалась недієздатною» (Skydanov, 2015, р. 176).

Поряд з цим, на відміну від юридичної недієздатності, яку закон пов'язує з визнанням особи недієздатною в судовому порядку, у разі фактичної недієздатності, така недієздатність має тимчасовий, інколи навіть одномоментний характер (Romaniuk, 2011, р. 59).

Отже, законодавець суворо розмежовує недієздатність та перебування дієздатної особи в стані, коли вона не може розуміти значення своїх дій та (або) керувати ними. Тому недоцільно вважати, що особи, які перебувають в такому стані, є тимчасово дієздатними з таких міркувань. По-перше, правочин, вчинений особою, хоча й дієздатною, але яка перебувала в момент його вчинення в такому стані, коли вона не могла розуміти значення своїх дій та (або) керувати ними, суд може визнати недійсним, тобто є оспорюваним, а правочин, вчинений недієздатною (хоч і тимчасово) особою, є нікчемним, тобто недійсним з моменту вчинення правочину. По-друге, не можна завчасно визначити те, чи особу визнано недієздатною тимчасово, чи назавжди. Адже згідно із ч. 2 ст. 225 ЦК дієздатна особа, яка під час вчинення правочину не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, надалі може бути визнана недієздатною (Dluhosh, 2014, р. 141). На нашу думку, таке розуміння тимчасового стану особи, в якому вона перебувала під час вчинення дефектного правочину, є цілком правильним, позаяк вищезгаданий стан може тривати дуже короткий проміжок часу. Проте навіть таке миттєве, одномоментне неусвідомлення значення своїх дій може призвести до виникнення, зміни чи припинення певних наслідків, настання яких особа не прагнула. Це, зі свого

боку, є невідповідністю між її внутрішньою волею та зовнішнім волевиявленням.

З огляду на вищенаведене зазначимо: правочин, вчинений дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, має такі ознаки: наявність в особи-учасника правочину повної дієздатності; у момент вчинення правочину ця особа перебуває в тимчасовому стані, який виключає правильне та повне усвідомлення тих юридичних дій, які вона вчиняє; такий стан характеризується наявністю інтелектуального (особа не усвідомлювала значення своїх дій) та (або) вольового (особа не могла керувати своїми діями під час вчинення правочину) критеріїв; особа перебувала в цьому стані в момент здійснення правочину, а не після його вчинення.

4. Предмет доведення в справах про визнання недійсним правочину, вчиненого дієздатною особою, яка в момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними

Окремо варто звернути увагу й на доведення факту вчинення особою аналізованого правочину. Т.В. Водоп'ян слушно зазначає, що довести той факт, що особа в момент вчинення правочину не могла усвідомлювати значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, досить складно. Одним з основних аспектів, які необхідно довести під час розгляду такої групи справ, є наявність такого стану особи, яка тимчасово виключає правильне сприйняття об'єктивної дійсності, а також усвідомлення значення своїх дій (Vodopian, 2016). Як зазначає Г.О. Уразова (Nediisnist pravochyniv: komentar sudovoi praktyky, 2018, р. 185), підставою для недійсності правочину за ст. 225 ЦК України є неусвідомлення значення дій дієздатною фізичною особою та (або) неможливість керувати ними в момент вчинення правочину. Якщо ж психічний розлад лише істотно впливає на здатність особи усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, тобто обмежує цю здатність, це не є підставою для застосування положень зазначеної статті.

Також варто зазначити, що особа, яка звертається до суду, також повинна довести, що такий стан має виключно тимчасовий характер (Nyzhnyi et al., 2020, p. 153). Таку позицію висловлює й Верховний Суд України в низці своїх постанов (Постанова Верховного Суду України від 28.09.2016 року, справа №6-1531цс16; Постанова Верховного Суду України від 29.02.2012 року, справа №36-9цс12; Постанова Верховного Суду України від 29.02.2012 року, справа №6-9цс12 тощо). Так, згідно з постановою Верховного Суду України від 29 лютого 2012 року в справі № 6-9цс12 висновок про тимчасову недієздатність учасника правочину слід робити насамперед на основі доказів, які свідчать про внутрішній, психічний стан особи в момент здійснення правочину. Підставою для визнання правочину недійсним із вказаної підстави може бути лише абсолютна неспроможність особи в момент здійснення правочину розуміти значення своїх дій та (або) керувати ними і в основу рішення суду про недійсність правочину не може покладатися висновок експертизи, який ґрунтується на припущеннях (Verkhovnyi Sud Ukrainy, 2012).

Верховний Суд України зазначає, що для визначення наявності такого стану на момент здійснення правочину суд зобов'язаний призначити судово-психіатричну експертизу за клопотанням хоча б однієї зі сторін. Справи про визнання правочину недійсним із цих підстав вирішують з урахуванням і висновку судово-психіатричної експертизи, і інших доказів (Umetska, 2012).

Правила ст. 225 ЦК поширюються на ті випадки, коли фізичну особу не визнано недієздатною, однак у момент вчинення правочину особа перебувала в такому стані, коли вона не могла усвідомлювати значення своїх дій та (або) не могла керувати ними (тимчасовий психічний розлад, нервові потрясіння тощо) (Verkhovnyi Sud Ukrainy, 2008). Зважаючи на це, ще однією специфічною обставиною, яка підлягає доведенню, є те, що особа не має певного психічного розладу чи захворювання, що є підставою для визнання її недієздатною чи обмежено дієздатною. На думку Г.О. Умецької, до предмета доведення в разі визнання недійсним правочину, вчиненого дієздатною фізичною особою, яка в момент вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не

могла керувати ними, належать такі факти: факт психічного або розумового розладу в момент здійснення правочину; причина такого розладу (стрес, алкогольне чи наркотичне сп'яніння та ін.); факт того, чи знав контрагент про стан фізичної особи в момент вчинення правочину. Якщо знав, то повинен відшкодувати моральну шкоду (Umetska, 2012).

Отже, враховуючи наявну судову практику, а також погляди науковців, можемо зазначити, що для визнання недійсним правочину, вчиненого дієздатною особою, яка в момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, потрібно довести такі обставини: а) факт вчинення правочину в необхідній формі; б) вчинений правочин не відповідав внутрішній волі та намірам особи; в) у момент здійснення правочину особа перебувала в стані повної неспроможності усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними; г) причини такої абсолютної неспроможності; ґ) відсутність судового рішення про визнання особи-учасника правочину недієздатною або обмежено дієздатною; д) настання негативних наслідків для особи, яка перебувала в стані неусвідомлення значення своїх дій та (або) неможливості керувати ними; е) наявність причинно-наслідкового зв'язку між вчиненням такого правочину та наслідками, які настали у зв'язку з його вчиненням (Aleksii, 2020 p. 141).

5. Докази для доведення наявності факту здійснення правочину, вчиненого дієздатною особою, яка в момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними

Окрім вищенаведеного, аналіз судової практики щодо розгляду справ про визнання недійсним правочину, вчиненого дієздатною особою, яка в момент його вчинення не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, дає підстави виокремити досить специфічні особливості доведення, які полягають у тому, що певні факти слід доводити виключно з урахуванням деяких засобів доведення. Тут варто звернути

увагу на те, що в таких справах обов'язковим є призначення експертизи.

Обов'язковість вимог щодо призначення судово-психіатричної експертизи для вирішення спору про визнання недійсним правочину на підставі ст. 225 ЦК вказує на те, що саме висновок експерта в цьому випадку є належним доказом медичного характеру (Nyzhnyi et al., 2020, p. 153). Отож з'ясування наявності факту здійснення цього правочину не є можливим без проведення експертизи стану особи в момент вчинення правочину.

Відповідно до Узагальнення практики розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними від 24.11.2008 р., під час розгляду справ за позовами про визнання недійсними правочинів, зокрема заповітів, на підставі ст. 225 ЦК мають місце випадки, коли суди розглядають справи без призначення в справі посмертної судово-психіатричної експертизи, а лише на підставі інших доказів – показів свідків, медичних довідок про наявність певних захворювань – роблять висновок про наявність чи відсутність підстав для задоволення позову (Verkhovnyi Sud Ukrainy, 2008). На нашу думку, в таких випадках дослідження матеріалів справи є неповним та не може відобразити об'єктивну й правдиву картину тих обставин, які мають істотне значення.

Як було зазначено вище, для кваліфікації правочину, вчиненого дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, важливою є наявність в особи певного психічного розладу, який виключає усвідомлення дій або керування ними в момент вчинення правочину, а не наявність постійного або тривалого психічного розладу. Оскільки в ч. 1 ст. 225 ЦК вжито термін «момент» здійснення правочину, то в разі призначення психіатричної експертизи слід ставити перед експертом питання щодо конкретно визначеного проміжку часу, оскільки протягом дня психічний стан особи може змінюватись (Verkhovnyi Sud Ukrainy, 2008).

Поряд з цим, у тих випадках, коли особа, яка здійснила правочин, передбачений ст. 225 ЦК, померла, призначають посмертну судово-психіатричну експертизу. Так, відповідно до Постанови Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 р. №7 «Про судову практику в справах про спад-

кування» суд призначає таку експертизу для встановлення психічного стану заповідача в момент складання заповіту, якщо є підстава припустити, що особа не розуміла значення своїх дій і (або) не могла керувати ними на момент складання заповіту (Verkhovnyi Sud Ukrainy, 2008).

Проте варто зазначити, що навіть на підставі судово-медичної експертизи факт неусвідомлення особою значення своїх дій та (або) неспроможність керувати ними саме в момент правочину досить важко підтвердити. Наприклад, у рішенні Апеляційного суду м. Києва в справі №22ц/796/5262/2014 зазначено, що з Акту експертизи випливає, що на момент укладення оспорюваних Договорів ОСОБА_1 виявляла ознаки шизофренії параноїдної з апатико-дисоціативним дефектом, ускладненої зловживанням алкогольними напоями, що істотно впливало на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, у зв'язку з чим ОСОБА_1 у зазначений період не мала необхідного обсягу здатності усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними. Однак у цьому Aktі не вказано, що на момент укладення оспорюваних Договорів ОСОБА_1 не усвідомлювала значення своїх дій у повному обсязі, не могла ними керувати. Крім цього, матеріалами справи встановлено, що в період з 2003 року до 2008 року ОСОБА_1 за медичною допомогою до лікарів-психіатрів не зверталася, будь-яка документація з цього приводу відсутня, що свідчить про те, що стан її здоров'я на момент укладення оспорюваних Договорів не був проблемним (Apeliatsiyni sud m. Kyieva, 2014). В іншій справі суд дійшов висновку, що, крім результатів посмертної судово-психіатричної експертизи, факт неусвідомлення ОСОБОЮ_6 значення своїх дій та неможливості керувати ними в момент вчинення заповіту підтверджується цілою низкою інших досліджених судом доказів. З наданих у судовому засіданні показів свідків ОСОБИ_8, ОСОБИ_9, ОСОБИ_10, ОСОБИ_11, ОСОБИ_12 випливає, що протягом кількох десятиліть в ОСОБИ_6 проявлялися неадекватна поведінка, побутова безпорадність, неохайність, некомунікабельність, слухові та зорові галюцинації, різноманітні нав'язливі ідеї, нездатність правильно розуміти явища реальної дійсності, протягом останнього року життя загальний

стан здоров'я і психічний стан ОСОБИ_6 значно погіршився (Lutskyi miskraionnyi sud Volynskoi oblasti, 2017).

Отже, Верховний Суд також виходить з того, що висновок про тимчасову недієздатність учасника правочину необхідно робити на основі доказів, які свідчать про внутрішній, психічний стан особи в момент здійснення правочину. Хоча висновок експертизи в такій справі є лише одним із доказів у справі і йому треба давати належну оцінку в сукупності з іншими доказами, будь-які зовнішні обставини (покази свідків про поведінку особи тощо) мають лише побічне значення для встановлення того, чи була здатною особа в конкретний момент здійснення правочину розуміти значення своїх дій та (або) керувати ними (Verkhovnyi Sud Ukrainy, 2018).

У постанові від 19 жовтня 2016 року у справі №6-384цс16 Верховний Суд України зазначає, що під час проведення експертизи щодо наявності в особи хронічного, стійкого психічного розладу експерт повинен дослідити стан психічного здоров'я особи протягом певного часу, пославшись на медичні документи, їхній аналіз та особисте дослідження особи, зробити висновок щодо наявності в особи саме стійкого, хронічного психічного розладу, визначити час, з якого в особи виникло таке захворювання, встановити, чи повністю особа не здатна внаслідок цього захворювання усвідомлювати свої дії та керувати ними. Відтак, із зазначених питань висновок експерта повинен бути повним та категоричним і не має допускати іншого розуміння змісту, ніж зазначений (Dniprovskiy raionnyi sud m. Kyieva, 2019).

Виходячи з вищенаведеного, висновок судово-медичної експертизи постає основним у визначенні тимчасової повної неспроможності особи усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними в момент здійснення правочину. Проте на практиці значення також мають й інші докази. Це можуть бути, наприклад, покази свідків, письмові докази у вигляді різних документів, які пов'язані зі здійсненням цього правочину, аудіо- чи відео-записи, речові докази тощо.

6. Висновки

Отже, правочин, здійснений дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, є особливим видом правочинів з вадами волі, який має притаманні йому ознаки. На сьогодні існує багато труднощів у доведенні факту вчинення цього правочину, а також визначенні належного позивача в разі звернення до суду з позовом про визнання його недійсним. З огляду на це дослідження цієї тематики залишається актуальним і доцільним.

Література:

- Алексій Р.В. Правочини з вадами волі: проблеми теорії та практики: дис. ... канд. юрид. наук: 12:00:03. Івано-Франківськ, 2020. 222 с.
- Алексій Р.В. Проблемні аспекти визначення суб'єкта звернення до суду при розгляді справ про визнання недійсним правочину з вадами волі. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. №2. С.58-61.
- Аналіз окремих питань судової практики, що виникають при застосуванні судами рекомендаційних роз'яснень, викладених у постанові Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 2009 року № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними». URL: https://protocol.ua/ua/vssu_analiz_sudovoi_praktiki_pri_zastosuvanni_sudami_roz_yasnen_vikladenih_u_post_plenumu_vsu/ (дата звернення 03.03.2022 р.)
- Водоп'ян Т.В. Вирішення справ про визнання недійсними правочинів, вчинених дієздатною особою в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2016. №2(14). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16vtvmkn.pdf> (дата звернення 02.03.2022 р.)
- Длугош О.І. Дефект волі у правочині, вчиненому дієздатною особою. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2014. № 10. С. 139-145.
- Недійсність правочинів: коментар судової практики. За заг. ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Право, 2018. 264 с.
- Нижний А.В., Хомаківський М.П., Юровська Г.В. Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судової практики. Посібник для суддів. Під ред. А.В. Нижного. Київ: Алерта, 2020. 234 с.

- Постанова Верховного Суду від 17.10.2018 року, № 7197411 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77197411> (дата звернення 26.01.2022 р.)
- Постанова Верховного Суду України від 29.02.2012 р. №21840087. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/21840087> (дата звернення 05.03.2022)
- Практика розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Узагальнення судової практики від 24.11.2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08> (дата звернення 10.03.2022 р.)
- Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 №9. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09> (дата звернення 05.03.2022 р.).
- Про судову практику у справах про спадкування: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30.05.2008 року №7. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08> (дата звернення 10.02.2022 р.)
- Рішення Дніпровського районного суду м. Києва від 06.06.2019 року, №83815970 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83815970> (дата звернення 21.02.2022 р.)
- Рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області від 02.10.2017 р. № 69348335. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/69348335> (дата звернення 26.01.2022 р.)
- Романюк Я.М. Коментар постанови Пленуму Верховного Суду України від 6 листопада 2009 р. № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними». К.: Істина, 2011. 96 с.
- Скиданов К.В. Воля і волевиявлення в правочині: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2015. 285 с.
- Умецька Г.О. Предмет доказування у справах про визнання правочинів недійсними. *Форум права*. 2012. №4. С.950-958. URL: <http://arhive.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12ugovpn.pdf> (дата звернення 28.01.2022 р.).
- Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 15.05.2014 р. №38771785. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38771785> (дата звернення 11.03.2022 р.)
- Цивільний кодекс України: коментар/ Харитонов Є.О. [та ін.; заг. ред. Харитонов Є.О., Калітенко О.М]. Одеса: Юридична література, 2003. 1079с.
- candidate thesis). Ivano-Frankivsk: King Danylo University [in Ukrainian].
- Aleksii, R.V. (2019). Problemni aspekty vyznachennia subiekta zvernennia do sudu pry rozghliadi sprav pro vyznannia nediisnym pravochynu z vadamy voli [Problem aspects of determining the subject of appeal to court at consideration of cases about invalidation of the transaction with vices of the will]. *Porivnialno-analitychne pravo*, 2, pp. 58–61 [in Ukrainian].
- Analiz okremykh pytan sudovoi praktyky, shcho vynykaiut pry zastosuvanni sudamy rekomendatsiinykh roziasnen, vykladenykh u postanovi Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 06 lystopada 2009 roku № 9 «Pro sudovu praktyku rozghliadu tsyvilnykh sprav pro vyznannia pravochyniv nediisnymy». Retrieved from https://protocol.ua/ua/vssu_analiz_sudovoi_praktiki_pri_zastosuvanni_sudami_roz_yasnen_vykladenih_u_post_plenumu_vsu/ [in Ukrainian].
- Dluhosh, O.I. (2014). Defekt voli u pravochyni, vchynenoho adiiiezdatnoiu osoboio [Defect of will in a legal transaction, which is done by a partially capable person]. *Naukovo-informatsiyni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho*, 10, ss. 139–145 [in Ukrainian].
- Kharytonov, Ye.O., Kalitenko, O.M. (Eds.). (2003). *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: komentar* [The Civil Code of Ukraine: the commentary] Odessa: Yurydychna literatura [in Ukrainian].
- Nyzhnyi, A.V., Khodakivskiy, M.P., Yurovska, H.V. (Eds.). (2020). *Vyznannia pravochyniv nediisnymy: osnovy teorii ta sudova praktyka. Posibnyk dlia suddiv* [The invalidation of the transactions: basics of theory and judicial practice]. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 29.02.2012 r. №21840087 [Resolution of the Supreme Court of Ukraine on February 29, 2012 №21840087]. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/21840087> [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoho sudu vid 17.10.2018 r., №7197411 [Resolution of the Supreme Court of Ukraine on October 17, 2018 №7197411] Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77197411> [in Ukrainian].
- Praktyka rozghliadu sudamy tsyvilnykh sprav pro vyznannia pravochyniv nediisnymy: Uzahalnennia sudovoi praktyky vid 24.11.2008 r. [The practice of consideration by courts of civil cases on recognition of transactions as invalid: generalization of judicial practice of November 24, 2008] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0003700-08> [in Ukrainian].
- Pro sudovu praktyku rozghliadu tsyvilnykh sprav pro vyznannia pravochyniv nediisnymy: Postanova

References:

Aleksii, R.V. (2020). *Pravochynu z vadamy voli: problemy teorii ta praktyky* [Transactions with vices of the will: the problems of theory and practices]. (Extended abstract

- Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 06.11.2009 №9 [About judicial practice of consideration of civil cases on recognition of transactions invalid: resolution of the Supreme Court of Ukraine on November 6, 2009 №9] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09#Text> [in Ukrainian].
- Pro sudovu praktyku u spravakh pro spadkuvannia: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 30.05.2008 roku №7. [About judicial practice in cases of inheritance: resolution of the Supreme Court of Ukraine on May 30, 2008 №7] Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08> [in Ukrainian].
- Rishennia Dniprovskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 06.06.2019 roku, №83815970 [Decision of the Dniprovsky District Court of Kyiv on June 6, 2019 №83815970] Retrieved from <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83815970> [in Ukrainian].
- Rishennia Lutskoho miskraionnoho sudu Volynskoi oblasti vid 02.10.2017 r. № 69348335 [Decision of the Lutsk City&District Court of Volyn Region on October 2, 2017 №69348335]. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/69348335> [in Ukrainian].
- Romaniuk, Ya.M. (2011). *Komentar postanovy Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 6 lystopada 2009 r. № 9 «Pro sudovu praktyku rozghliadu tsyvilnykh sprav pro vyznannia pravochyniv nediisnymy»* [The commentary of The resolution of the Supreme Court of Ukraine on November 6, 2009 № 9 “About judicial practice of consideration of civil cases on recognition of transactions invalid”]. Kyiv: Istyna [in Ukrainian].
- Skydanov, K.V. (2015). *Volia i volevyiavlennia v pravochyni* [The will and the declaration of will in transaction] (Extended abstract candidate thesis). The F.G. Burchak Scientific-Research Institute of Private Law and Business of National Academy of Law Sciences of Ukraine, Kyiv [in Ukrainian].
- Spasybo-Fatieieva, I.V. (Ed.). (2018). *Nediisnist pravochyniv: komentar sudovoi praktyky* [Invalidation of transactions: the judicial practice commentary]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
- The Civil Code of Ukraine from January 16, 2003 № 435-IV. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2003. №№ 40-44 [in Ukrainian].
- Ukhvala Apeliatsiinoho sudu m. Kyieva vid 15.05.2014 r. №38771785 [Approval of Kyiv City Court of Appeal on May 15, 2014 №38771785]. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/38771785> [in Ukrainian].
- Umet'ska, H.O. (2012). *Predmet dokazuvannia u spravakh pro vyznannia pravochyniv nediisnymy*. [Subject of Proof in Recognition of Transactions Voids Cases] Retrieved from]. *Forum prava*, 4, ss. 950–958. Retrieved from <http://arhive.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12ugovpn.pdf> [in Ukrainian].
- Vodopian, T.V. (2016). *Vyrishennia sprav pro vyznannia nediisnymy pravochyniv, vchynenykh diiezdatnoiu osoboju v moment, koly vona ne usvidomliuvala znachennia svoikh dii ta (abo) ne mohla keruvaty nymy*. [Litigation in cases of invalidation of the transaction concluded by a capable person at the moment when he/she did not comprehend the meaning of his/her actions and/or could not control them]. *Chasopys Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Serii «Pravo», 2(14). Retrieved from <https://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n2/16vtvmkn.pdf> [in Ukrainian].